

Rudolf Steiner

O „strážci prahu“ a některých zvláštnostech nadsmyslového vědomí

Svým prožíváním ve smyslovém světě se člověk nachází mimo duchovní svět, v němž je ve smyslu předchozího výkladu jeho bytost zakořeněna. Jaký podíl má toto prožívání na lidské bytosti, bude patrné, uvážíme-li, že nadsmyslové vědomí, které vstupuje do nadsmyslových světů, vyžaduje zesílení právě oněch duševních sil, jež se získávají ve smyslovém světě. Jestliže k tomuto zesílení nedojde, cítí duše před vstupem do nadsmyslového světa určitý strach. Před tímto vstupem se chce dokonce zachránit tím, že si vyhledává „důkazy“ nemožnosti takového vstupu.

Jestliže však duše sezná, že je ke vstupu dostatečně silná, nalezne v sobě síly, jež jí dovolí udržet po vstupu svébytnost své bytosti a v okruhu svého vědomí prožívat nejen myšlenky, ale i bytosti, jak to musí [činit] v elementárním a duchovním světě; potom také procítí, že tyto síly mohla shromáždit jen během života ve smyslovém světě. Poznává nutnost, aby ve své existenci byla vedena smyslovým světem.

Toto poznání vzchází zvláště z prožitků, jež má nadsmyslové vědomí s **myšlením**. Při vstupu do elementárního světa se vědomí naplňuje bytostmi, jež vnímá v obrazné podobě. Vůči bytostem tohoto světa vůbec není schopno rozvinout podobnou vnitřní duševní činnost, jakou rozvíjí v myšlenkovém životě ve smyslovém světě. - Přesto bychom se jako lidské bytosti v tomto elementárním světě nemohli vyznat, kdybychom do něj nevstoupili jako bytosti myslící. Bez myslícího pozorování by člověk bytosti elementárního světa

sice **zřel**, o žádné z nich by však nemohl opravdu vědět, co je zač. Podobal by se člověku, který má před sebou písmo, ale neumí je číst; takovýto člověk vidí

svými očima přesně totéž, co vidí i ten, kdo písmo číst dovede; význam a podstatnost má však toto písmo jen pro druhého z nich.

Nadmyslové vědomí ovšem během svého prodlévání v elementárním světě naprosto neprovádí takovou myšlenkovou činnost, jaká probíhá ve smyslovém světě. Je tomu mnohem spíše tak, že myslící bytost - jako je člověk - při správném zření elementárního světa vnímá i význam jeho bytosti a sil a že nemylící bytost by obrazy vnímala bez jejich významu a podstatnosti.

Při vstupu do duchovního světa by byly například ahrimanské bytosti považovány za něco úplně jiného, než jsou, kdyby je nezřela duše jakožto myslící bytost. Stejně je tomu s luciferskými a jinými bytostmi duchovního světa. Člověk zří ahrimanské a luciferské bytosti jen tehdy jako to, co jsou, pohlíží-li na ně z duchovního světa jasnozřivým zrakem, který je zesílen myšlením.

Kdyby se duše nevyzbrojila dostatečnou silou myšlení, pak by se luciferské bytosti, kdyby byly zřeny z duchovního světa, zmocnily jasnozřeného obrazného světa a v pozorující duši by vyvolaly iluzi, že vniká hlouběji a hlouběji do duchovního světa, který v podstatě hledá, zatímco by ve skutečnosti klesala stále hlouběji do světa, z něž chtějí luciferské síly učinit svět totožný s nimi samými. Duše by se sice cítila stále svébytnější, vžívala by se však do duchovního světa, který neodpovídá její podstatě a jejímu pra- původu. Vstupovala by do duchovního okolí, jež je jí cizí. - Smyslový svět takové bytosti, jako jsou bytosti luciferské, skrývá. Proto tyto bytosti nemohou ve smyslovém světě vědomí zmást. Pro [obvyklé] vědomí prostě neexistují. A vědomí, jimi nemýleno, má s ohledem na myšlení možnost dostatečně zesílit. Patří k instinktivním zvláštnostem zdravého vědomí, že do

duchovního světa **chce** vstoupit jen do té míry, nakolik samo ve smyslovém světě dostatečně zesílilo pro jeho zření. Vědomí lpí na způsobu, jakým se

může prožívat ve smyslovém světě. Cítí se ve svém živlu, může-li se v sobě prožívat s myšlenkami, city, afekty atd., za něž vděčí smyslovému světu. Jak silně vědomí na tomto prožívání lpí, se ukáže zvláště ve chvíli, kdy skutečně dojde ke vstoupení do nadsmyslových světů. Tak jako se člověk ve zvláštních chvílích svého života pevně drží milých vzpomínek, vyplují při vstupu do nadsmyslových světů jako z hlubin moře nutně na povrch všechny sklony, jichž je člověk vůbec schopen. Člověk si uvědomí, jak v podstatě lpí na životě, který ho spojuje se smyslovým světem. Toto lpění se tu ukáže v plné nahotě, bez iluzí, které si jinak člověk v životě o této skutečnosti dělá. Při vstupu do nadsmyslového světa se dostavuje - lze říci, že jako první nadsmyslový výtěžek - kus sebepoznání, o němž člověk předtím sotva mohl něco tušit. A ukazuje se, co všechno musí nechat za sebou, chce-li skutečně jako vědouce vstoupit do světa, ve kterém ovšem ve skutečnosti neustále je. To, co ze sebe člověk vědomky i nevědomky ve smyslovém světě učinil, vystupuje před duševní zrak s největší zřetelností. - Tento prožitek často mívá za následek, že člověk všechny další pokusy o vniknutí do nadsmyslových světů vzdá. Udělá si navíc totiž jasno i v tom, že se musí naučit jinak cítit a vnímat, má-li být pobyt v duchovním světě úspěšný. Musí dospět k rozhodnutí, že si vypěstuje úplně jinou duševní konstituci, než jakou měl dosud, anebo, jinak řečeno, k té, kterou si osvojil dříve, musí získat ještě jinou.

A přece - co se vlastně děje ve chvíli, kdy člověk vstoupí do duchovního světa? Uzří bytost, kterou vždy byl; nyní ji však nespatří z pohledu smyslového světa, z něhož na ni předtím neustále pohlížel; spatří ji **bez iluze**, v její pravé podobě, z pohledu duchovního světa. Uzří ji tak, že se cítí zcela proniknut silami poznání, které jsou schopny postihnout její duchovní hodnotu. Když se člověk takto pozoruje, ukazuje se také, proč nechce do nadsmyslového světa vědomě beze strachu vstoupit; ukazuje se stupeň síly, jež

člověk k tomuto vstoupení má. Vidí, jak se sám jako vedoucí bytost duchovnímu světu vyhýbá. A čím více se člověk takto poznává, tím silněji také vystupují sklony, kvůli nimž chce svým vědomím zůstat ve smyslovém světě. Jako ze skrytých koutů hlubiny duše láká zvýšené vědění tyto sklony na povrch. **Člověk je musí poznat;** jen tím je totiž přemůže. Avšak v poznávání ještě zvláštní měrou osvědčí svou sílu. Chtějí duši přemoci; ta se jimi cítí být stahována jakoby do neurčitých hlubin. Okamžik sebepoznání je vážnou chvílí. Ve světě se o sebepoznání příliš mnoho filosofuje a teoretizuje. Duševní pohled se tím od vážnosti, která je se sebepoznáním spojena, spíše odvádí, než aby k ní byl směřován. Ale přes veškerou tuto vážnost: Jaké uspokojení přináší, uvážíme-li, že lidská přirozenost je uzpůsobena tak, že je svými instinkty podněcována, aby do duchovního světa nevstupovala, dokud v sobě v sebeprožívání nedokáže dosáhnout zralosti! Jaké uspokojení, že zatím nejvýznamnějším setkáním s bytostí nadsmyslového světa je setkání se svou vlastní bytostí v její pravé podobě, s bytostí, již má člověk ve vývoji lidství vést dále!

Lze říci, že v člověku spočívá bytost, pečlivě střežící hranici, která musí být překročena při vstupu do nadsmyslového světa. Touto v člověku spočívající duchovní bytostí, kterou je člověk sám, kterou však může poznat obvyklým vědomím zrovna tak málo, jako ani oko nemůže vidět samo sebe, je „**strážce na prahu**“ do duchovního světa. Člověk ho poznává ve chvíli, kdy jím on sám nejen skutečně je, ale kdy se postaví jemu **tváří v tvář** jako někdo druhý, jako by stál mimo něj.

Tak jako jiné prožitky nadsmyslových světů činí i tohoto „strážce prahu“ viditelným zesílené, v sobě umocněné schopnosti duše. Neboť nehledě na to, že setkání se „strážcem“ je pro jasnozřivý duchovní pohled povýšeno na vědění, toto setkání naprosto není jevem, který by nastával jen u člověka, jenž se stal duchovně zřícím. Přesně táž skutečnost,

v níž toto setkání spočívá, nastává u každého člověka pokaždé při usínání, a toto postavení se tváří v tvář sobě samému, které je zcela totožné s postavením se tváří v tvář „strážci prahu“, trvá tak dlouho, jak dlouho trvá spánek. Ve spánku se duše pozvedá ke své nadsmyslové bytosti. Její vnitřní síly tu však nejsou dostatečně velké na to, aby v ní vyvolaly vědomí sebe samotné. -

Pro porozumění nadsmyslovému prožívání, zvláště v jeho křehkých začátcích, je obzvlášť důležité obrátit duševní pozornost k tomu, že duše může začít prožívat nadsmyslové skutečnosti, aniž by o tom dokázala získat nějaké významnější povědomí. Jasnozřivost se zprvu dostavuje ve velmi jemné podobě. Takže člověk si pak často v očekávání, že uvidí něco téměř uchopitelného, prchavých jasnozřivých vjemů ani nevšimne. Vůbec je za takové není ochoten uznat. Vyskytují se pak takovým způsobem, že své zapomenutí připravují již ve chvíli, kdy nastávají; do okruhu vědomí vstupují natolik slabě, že jako lehounké duševní obláčky zůstávají zcela nepovšimnuty. Protože tomu tak je a protože člověk od duchovního zření většinou očekává něco úplně jiného, než čím ono zprvu je, mnozí vážní hledači duchovního světa ho nenacházejí. - I v tomto ohledu je důležité setkání se „strážcem prahu“. Jestliže člověk svou duši zesílil právě ve směru sebepoznání, může být i toto setkání jen jako první jemné problesknutí duchovního zření; přesto ho člověk nenechá upadnout v zapomnění tak snadno jako jiné nadsmyslové vjemy, protože jeho vlastní bytost ho zajímá více než cokoli jiného. - Naprosto však není nutné, aby setkání se „strážcem“ patřilo k prvním nadsmyslovým prožitkům. Zesílení duše může nastat v různých směrech. První směry, kterými se duše vydá, jí i před tímto setkáním mohou do duchovního zorného pole přivést jiné bytosti nebo děje. Nicméně poměrně záhy po vstoupení do nadsmyslového světa k tomuto setkání dojde.

